

Systém vyplácení podpory v nezaměstnanosti

David BOREK, redaktor

A teď je tady naše hlavní téma. Padesát šest procent lidí se obává ztráty zaměstnání, ale jen necelá pětina z nich si myslí, že současný systém podpor v nezaměstnanosti a sociálních dávek motivuje lidi k tomu, aby si hledali práci. Tolik výzkum Hospodářských novin, který byl včera zveřejněn. A ve studiu už je se mnou Štěpán Jurajda, ekonom z Národohospodářského ústavu Akademie věd. Hezké ráno.

Štěpán JURAJDA, ekonom, Národohospodářský ústav Akademie věd

Dobré ráno.

David BOREK, redaktor

Pane Jurajdo, ta čísla vypadají velice negativně. Jenom pětina lidí věří, že sociální systém má jakýsi smysl, nicméně nezaměstnanost u nás je poměrně nízká. Sedm procent, to ve srovnání s Evropou není tak strašné číslo. Vypadá to, že všechno je v pořádku. Co tedy měnit?

Štěpán JURAJDA, ekonom, Národohospodářský ústav Akademie věd

No, měnit je toho, na změnu je toho spousta. Těch problémů v tom systému je několik a to, že je ta nezaměstnanost na zatím relativně nízké úrovni, je především dáno tím, že ekonomika velmi silně roste. Až doženeme v produktivitě ty nejvyspělejší státy, tak ty tlaky na nezaměstnanost se také zvýší a zároveň příští recese také otestuje tu kvalitu toho našeho systému sociálních podpor a podpory v nezaměstnanosti.

David BOREK, redaktor

Ano, ale to je taková obecná pravda, že když ekonomika trochu se zadrhne, tak nezaměstnanost vzroste. V čem je český sociální systém nebezpečnější nebo záludnější v tomto ohledu?

Štěpán JURAJDA, ekonom, Národohospodářský ústav Akademie věd

Ten problém je v tom, že ti nově nezaměstnaní, pokud jim ten systém nepomůže, tak si zvyknou na ty podpory, pokud je ten systém demotivuje, zůstanou nezaměstnaní a ona se nám potom zvedne taková ta trvalá výše nezaměstnanosti, s kterou se pak nedá nic dělat. Takže ten problém je spíš v tom, že ten současný systém stále ještě není dostatečně motivující pro práci a zároveň na druhé straně, co se týče sociální ochrany, tak vzhledem k tomu, že rozdává ty podpory hrozně plošně, tak vlastně ani nedokáže dostatečně účinně pomoci těm nejpotřebnějším. Třeba jeden z těch důvodů pro ty reformy nedávné, jeden z těch důvodů byl ten, že jednočlenné domácnosti vlastně čelily hodně nízkým příjmům a tvrdým životním podmínkám.

David BOREK, redaktor

Vy jste to trochu naznačil, nicméně pojďme ještě do hloubky. Opravdu co se musí změnit, alespoň podle Štěpána Jurajdy, v sociálním systému?

Štěpán JURAJDA, ekonom, Národohospodářský ústav Akademie věd

Tak jedna taková ta klasická možnost je snížit tu výši podpor a přinutit lidi pracovat za velmi nízké platy, ale možná, kdyby se to přehnal, tak jsme v Evropě, tak je to i politicky a možná i kulturně nepřijatelné. Ale existuje i druhá možnost, která vám dovolí vlastně omezit to zneužívání systému a to je možnost, kdy využijete vlastně "hrozby" rekvalifikací, hrozby účasti na veřejně prospěšných pracích, takže za tu podporu, kterou od státu dostáváte jako nezaměstnaný nebo potom jako dlouhodobě nezaměstnaný ve formě nějakých sociálních dávek, za tu podporu musíte odvést nějakou činnost, pravidelnou, aktivní, nejlépe každodenní a ukazuje se v jiných zemích, že právě tahleta hrozba už sama o sobě v podstatě vynutí snížení nezaměstnanosti tím, že ti, kteří zneužívají podpor, samozřejmě odejdou. Ti, kteří pracují načerno, tak nebudou schopni docházet denně do třeba rekvalifikačních kurzů. A tím, že vám odpadnou tihle lidé, kteří ten systém zneužívají, tak vám potom zůstane víc času, energie a personálu na úřadech práce, aby se mohli věnovat těm, kterým se pomáhat musí, a u kterých to má smysl.

David BOREK, redaktor

Čili taková ta hrozba jakýmsi pracovním praporem podle vás odradí fluktuanty a lidi, kteří skutečně ten sociální systém jenom zneužívali.

Štěpán JURAJDA, ekonom, Národohospodářský ústav Akademie věd

Tak ty zkušenosti tomu nasvědčují z jiných zemí, například ze Spojených států. A pak je ještě druhá věc, která by se měla zmínit, a když tady na jednu stranu jakoby propagují využití nějakých takzvaných aktivních nástrojů, kdy se těm lidem opravdu aktivně věnujete, tak to se ale nedá dělat bez toho, abyste testoval, jak kvalitní ty programy jsou. Například rekvalifikační programy v západních zemích, především ve Spojených státech se pravidelně testují co do jejich efektivity, podobným způsobem jako testujete třeba, jak funguje nový lék. To znamená, že máte třeba sto lidí, kteří se vám přihlásí o rekvalifikaci na daném úřadu práce, vy můžete poskytnout tu rekvalifikaci jenom padesáti z nich, tak těch padesát vyberete náhodně, porovnáte pravděpodobnost, že ti lidé najdou práci, u těch, kteří tu rekvalifikaci podstoupili, a u těch, kterým nebyla nabídnuta z důvodu kapacitních omezení, a potom teprve víte, jestli ten program vlastně vůbec má smysl. Protože dneska utrácíme miliardy korun na programy, o kterých vůbec nevíme, jak velký vliv na pomoc těm nezaměstnaným vlastně mají.

David BOREK, redaktor

Ale ony ty programy nepochybně mají inspiraci v tom evropském historicky vzniklém sociálním systému, který po těch sedmnácti letech od revoluce už není tak odlišný asi mezi Českem, Německem, Francií a tak dále.

Štěpán JURAJDA, ekonom, Národohospodářský ústav Akademie věd

No, ty odlišnosti poměrně velké jsou a taky se dá právě poučit z toho, že v západní Evropě, anebo Spojených státech ty rozdílné typy programů napomáhání nezaměstnaných vlastně už testovali. Takže se například ukazuje, že obecně platí, že ty programy na vytváření pracovních míst a jejich podporu v podnicích jsou relativně málo efektivní, zatímco třeba rekvalifikace, ale náročnější než ty, které se provádějí u nás, u nás jsou to většinou krátké několikátýdenní programy, ale takové ty dlouhodobé rekvalifikace, které opravdu něco stojí, tomu člověku se musím věnovat, tak ty se ukazují, že zvláště u mladších lidí mívají docela slušný efekt.

David BOREK, redaktor

Pane Jurajdo, děkuji za vaše krátké vystoupení v našem pořadu. Na shledanou.

Štěpán JURAJDA, ekonom, Národohospodářský ústav Akademie věd

Rádo se stalo.

David BOREK, redaktor

Loučím se i s diváky. Na shledanou.